

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

Cap. nonum. De Philippo Melanchthone Confessionistarum Patre &
auctore.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

Deum ultorem tibi imprecatus es, si doctrinam tua falsa esset. Deus tibi ignoscet, si in tali statu es, ut ignoscere tibi possit. Lutherani etiam aiunt, (a) Martinum suum in Marpurgensi Colloquio tam Zuinglio quam Oecolampadio infelicem hunc exitum prædixisse, his fere verbis: *Cavete vobis, domini. Merendum enim est ne priusquam triennium abeat, res in eum statum deducatur, ut vestram fortunam sitis deploraturi.* Sicque evenisse, Zuinglio & Oecolampadio ante illud tempus horribili morte sublaris. Sed hæc satis. Ad Confessionistas iam pergamus. Novum nihilominus Sacramentarium magistram libro VI. producemus, qui tamquam peritior artifex superiorum illorum laboribus sua fornace recoctis, aliam formam induxit.

DE PHILIPPO MELANCHTHONE ne Confessionistarum Patre & auctore.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

- I. De Philippo Melancthone, eiusque horoscopo: & inventure.
- II. Melancthon Augustana Confessionis auctor.
- III. Quantum Melancthoni Lutherus tribuerit.
- IV. Melancthon de Septicorum numero.
- V. Post Lutheri mortem sententiam mutat.
- VI. Insimulatur quod Lutheri opera depravavit.
- VII. Confessionistarum Fides, cuius Melancthon fuit auctor.
- VIII. Eorundem inconstantia.
- IX. Ultima Melancthonis verba, & obitus.

PHILIPPUS Melancthon, tertius in hæreticorum exercitu aciei, Confessionistarum videlicet, dux (ut qui Augustanam Confessionem conscripserit) fidus Lutheri Achates & quasi Mercurius Germanorum fuit: ingenio vivido & acri, placidiore paulo & modestiore præditus, & qui valde caveret, ne excessus in ipso notari posset (b) Lutherani Melancthonem Luthero socium à Deo adiunctum feribunt (c) sed diversis omnino virtutibus ornatum. Non ille tanta quanta Lutherus pugnabat aut disputabat vehementia, sed dulci quadam lenitate tam concertationum eiusmodi asperitatem mitigabat quam Principum fiducia componebat. Nec quisquam ex omnibus qui contra Ecclesiam cornua sustulerant, mi-

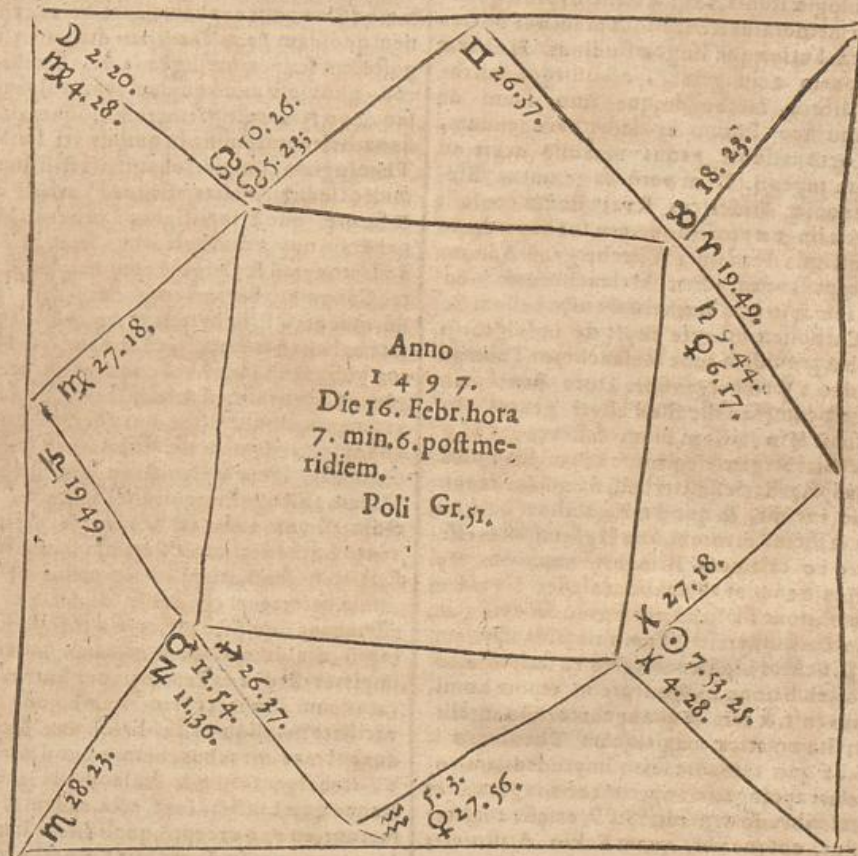
nus ambitiosus habebatur; eoque discipulos suos nequanquam Melancthonianos appellari voluit, quanquam nomine hoc post mortem eius non pauci se iactarint, qui execrabiles postea errores pepererunt. (d) Vultu virtutis quandam speciem & innatam bonitatem præ se ferebat; tanto maiori cum honorum ac recte sentientium periculo (e). Quemadmodum enim auro & pulcherrimis coloribus cariosum sæpe & putridum lignum tegitur: ita hic externa pietatis specie hæreseos suæ sordes velabat, ut etiam ij restantur, qui eum Germaniæ secundum Prophetam faciunt & appellant. Philosophiæ & bonarum litterarum valde peritus existimabatur. (e) ut & Græcæ linguæ, ad cuius professionem è Thuringia, ubi Anno MDXVIII. docebat, à Friderico Saxonix Electore VVitebergam fuit vocatus, eo tempore quo Lutherus contra Indulgentias tonare incipiebat, quamvis ille vix adhuc viginti annos natus esset. Tum indissolubili duo hi amicitia nodo, quem neque mors neque opinionum diversitas dissolvit constricti sunt; sic ut nulla sine Philippo Martini statua videretur. Duo hi gemini celebrabantur; tamquam felix illud S. Petri & S. Pauli par. scilicet Germanorum Apostoli: atque ut, quos sibi ipsi tribuunt, titulos eis relinquamus (f) unus Lutherus scilicet, Esaias, alter Hieremias. Sic enim Lutherus scribit: *Ego Esaias sum, Melancthon Hieremias.* Hunc enim solū, ut ipse Lutheri discipuli fateantur, opinionum suarum moderatorem & arbitrum Lutherus ferre poterat; ut ex horribili illa contra Brasim de Libero arbitrio disputatione apparet. Quæ enim Lutherus cū ipsa recta ratione bellū suscepisse videretur (g) à Melancthone corrigi se & ad meliorem sensum reduci passus est. Illud non immerito alicui mirū videatur, quomodo animū humanitatē utcumque & litterarū ac Philosophiæ cognitione imbutum, illa opinio subire potuerit, ut de ijs abdicandis & Christiana republica proscribendis cogitavit. Quam enim, ut alibi quoque dictum est, Lutherum magistrum de illo S. Pauli Apostoli, ad Colossenses locō, *Cavete ne à Philosophia decipiāmini,* &c. differentem audivisset, statim Aristoteli ac omnibus bonis literis

a Selnecc. hist. de prog. Aug. Con. fol. 35. i. 3. b Befeld. dissert. 1. Alberus &c. c Schlüsselb. theo. Calu. lib. 2. fol. 1001. d Bez. in Leon. e Sur. hist. com. an. 1500. fol. 340. Io. ach. Camer. dr. in vita Mel. Adamus Sib. Silesius ibid. V. lenb. caus. 7. c. 7. pag. 180. 181. m. 2. Tom. 2. f. 488. f in libell. Germ. vita Lutheri pag. 13. V. lenb. caus. 15. pag. 510.

eris nuncium remisit, nec in gratiam cum eis rediit prius, quā ab illo ipso qui diuortio huic causam dederat, paronympho persuasus, resumpisset.

Porro (a) natus est Philippus Melanchthon Bretzæ, Electoralis Palatinatus oppido, XVI. Februarij Anno MCDXCVII. hora v. (i. & vi. minutis post meridiem patre Armamentarij Palatini cu-

stode, matre Barbara Reutera. Illudque à Iudicarijs Astrologis in Natiuitate eius obseruatum fuit, (b) quum Martem eodem fere gradu in tertia domo, quæ ab Arabibus Religioni tribuitur, cum Ioue coniunctum habuerit, hæreticum & antiquæ Fidei aduersari um fore. Sed vt curioso Lectori satisfiat, ecce thema eius genethliacum.

II. Sed iam ad res ab eo gestas transeamus. Melanchthon igitur usus diuersis Magistris & fautoribus imprimis Ioanne Reuchlino, ad Græcarum literarum studium excitante Pfortzemij, Vnde Heidelbergam veniens Anno 1509. Philosophiam, absoluit A. 1511. quo loco cum dubitaretur an

ea ætate per leges in Magistrum promoueri posset, S

offensus a Vitteberg. in Vit. Melancht. b. i. Bulcholtzer. in Chron. ad. A. 1597. Henr. Pantaleon. profess. p. 3. fol. 191. in Melancht. Vlenberg. in Vit. Melancht. c. 1. num. 3. b Vid lac. Heerbran. in Orat. Funebri.

offensus Tubingam profectus, ibi A. 1514. 25. Jan. ætatis 16. anno laurea magistrali donatus est, & ibidem Poësis ac Historiarum professionem suscepit. (a) Excudebatur tunc Tubingæ Chronicon Ioannis Naucleri, cui edendo operam adhibuit Melancton, eaque occasione illud cum Sacris litteris conferre necessitatem habens, affici cepit ad Theologiæ studia, ad quæ feliciter profectus ante memoratus Reuchlinus ei auctor fuit, ut ad Græcæ Latinæque linguæ studium, Hæbreæ cognitionem adiungeret, addiditque instrumenta libros, methodumque imo suum de verbo mirifico librum ei dedit excudendum, quod occupationis genus maxime acuit ad culturam ingenij. Dum vero ea geruntur Elector Saxoniz Fridericus Reuchlinum consulit de Græcæ linguæ professione, pro sua nuper Anno 1502. instituta Academia Wittebergenfi. Ad hanc igitur capessendam idem Melanctonem induxit An. 1517. ipso quo Lutherus triste bellum Ecclesiæ Catholicæ movere cepit de Indulgentijs. Offerebatur quidem tunc Melanctoni Tubingæ ab Ulrico VVittebergensium Duce Beneficium Ecclesiasticum, sed ille illud alteri generi vitæ posthabuit & in exilium suum fascinandus à Luthero VVittebergam elegit. quo adueniens 25. Augusti in ipsam Ecclesiasticæ belli flammam excurrente Anno incidit, & quod miserabilius Luthero comes & socius errorum, imo Hyperaspistes effectus, pro eo calamum stringere cepit An. 1519. 15. Julij eum annum 22 ætatis expleffer. Siquidem in Disputatione Lipsiensi præfense eo die epistolam in fauorem Lutheri scripsit multis falsis aspersam, quam D. Eckius Lipsiæ nactus, edito scripto errorem ostendit, imo imprudentem, utpote hominis & iuuenis, & rem de qua agebatur non intelligentis; Grammaticæ magis, quam Theologiæ idonei. Ex quo tempore suam imprudentiam volens velare apologeticis operimentis, is grauiores errores scribendo deuenit, SS. PP. errasse turpiter professus, eosque sibi, quam Eckio Aristoteles suos, esse notiores testatus magnâ sane & honorifica de se persuasione in tantilla contra tam senem & peritum Doctorem, ætate Sed Philippus pro se habebat poëtarum gregem quem in Eckium concitauit, ut cum petulantibus sannis & ronchis scurrilibus exagitarent, atque ita passiones in theatrum prodirent, veritate abacta. Anno deinde 1520. 5. Nov. nuptias celebrauit cum Cof. VVittebergici filia & sequenti aduersus Parisiensi

um Theologorum censuram de libris Lutheri & prius mense editâ scribens, scripto suo audacem titulum præfixit, nempe, *Aduersus Parisiensem Theologastorum decretum Apologia pro Luthero*. Tantum iam sub Luthero homo 25. annorum profecerat nulla audita Theologia solum ex libris & ore Lutheri, spiritu accepto. Ut tamen Theologi nomen assequeretur priuatum quibusdâ discipulis Epistolam ad Romanos explicuit, ante cuius explicationem quosdam *Locos Theologicos* distauit, vsui ad Apostolica scripta intelligenda, uti assererat, futuros, quos ipso anno quidam typis vulgavit, ipse seq. anno 1522. castigatioris & eloquentia maiore donatos iterum emisit. in quibus uti Lutheranam Theologiam complectebatur, ita stili humanitate multos seduxit, alias alienos à Lutheri doctrina & furore. quod intelligens Luthero, Melanctonem tam opportunè suis rebus, supra D. Thomam S. Hieronymum & Originem extulit, ipsumque librum inter Canonicos Sacræ Scripturæ libros recensendum, eadem cum Prophetiis & Apostolicis auctoritate habentem iudicauit; cum tamen ipse Melancton postea eundem librum coquens ac recedens, augens & mutans, eum deinde loco suo ita mouerit, ut quæ prioribus editionibus fuerant sanctissima, visa, ipsemer demum asserat hæretica iudicaret, & damnaret. Idem Melancton vnus fuit ex ijs, qui Missam ab Augustinianis abolitam esse, iure factum, asserere ausus est & dum se abripere sinit à vento Lutheri, etiam à Carolladiano in Enthusiastarum sententiam deiici passus est: nempe studia litterarum esse abolenda &c. quæ fanatici asserbant siquidem pictoriæ arti se dedit, ut præceptum diuinum, *de labore manuum suarum viuendo* impletet. Sed ex ea dementiâ per Lutherum reuocatus, cum illo inter errores ambiguus currere & vacillare in reliqua vita sibi solenne fecit. Miser duabus maxime rebus: nempe quod adeo iuuenis VVittebergam vidit, & sui laudibus intumuit (b) itaque quæ Lutheri sunt acta, eadem & Philippus fuerunt, eo vno excepto, quod discordiam, quæ in Noua, quam primò nata fuit Lutheri ecclesia, statim gliscere cepit, ægerime ferens, diuersas Lutheri Zuinglij & aliorum, opinioniones omnes conciliare modis omnibus satagebat, quamuis de pace Ecclesiarum desperare nonnumquam se dice-

a Vlenberg. in Vita Philip. ex AA à se citatis. cap. 1. n. 1. b præmissa ex Vlenbergio in Vita Melanctonis ex AA. ab eo citatis sunt excerpta. cap. 1. 2. & 3.

ret, ac valde metuere, ne aduersarijs cristas tollentibus, olane tandē dissiparentur. Quoties cum Catholicis ei sermo erat, nihil aliud spectare se, nihil aliud optare aiebat, quā vt emendatis abusibus, & cōciliatis opinionibus, (a) Ecclesia in pristinā concordia & integritate rediret. Cochleus tamē VII. Philippica dicit, eum specie quidem aquā, sed reue a interim oleū incendio infudisse Fronti quippe nulla fides, & ioane est virtutis nomen & ostentatio sine re. Hic ille est, qui rogatu quorundam Germanicæ Principū, qui vt Struuius scribit, Lutherum ab eamā abstinere volebant, Augustinā Confessionē conscripsit. (b) q̄ Protestantes in Saxonia, vt Laleus & Ohander aiunt, ipsi libris Canonici præferunt Id vero opus, ECCLESIA CORPVS postea fuit appellatum. Iisdem testantur, Melanchthonis vocem apud Confessionistas plus valere quā Dei Verbum; vt qui in verba eius, Confessionem scilicet, iurare, ac Christum negare cogantur (c) Hunc librum Philippus sua manu scriptum imperatori in comitijs Augustanis exhibuit, vt libro III. dicitur: quæ tamen verba di Zuinglij magis Confessionē quam iam quæ ipsius nomen præfert, amplexa est. Hic Quinti Euangelij auctori, quem honorē Lutherani Lutherō suo præreptum ægre ferentes, Melanchthonē scribam tantū, plamau em doctrinā Pontificali quadam prærogatiua, a Lutherō dictā a se esse aiunt. Qui vt e sua auctoritate & decreto omnia pendere ostendit, manu sua verba illa, DAMNAMVS SECVS DOCVNTES, Confessionī subiunxit, quæ tamen postea ab illis ipsis qui singula eius verba pro oraculis habent, fuere exvincta (d) In multis enim diu horum apostolorum & sequacium doctrina discrepat: sic vt ipsi Lutherani dicant, tantum interesse inter Lutheri & Melanchthonis doctrinam, quantum inter calidissimam æstam & glaciālem hyemem: eamq; ob causam Faccius Illyricus Melanchthonem publico scripto tamquā Lutheri apostatam & desertorem traducit. Ad huius Confessionis defensionem inter Protestantes in Germania ista postea fuerunt federa, vt III. libro explicabitur (e).

III. Non obstante vero opinionum diuersitate, Lutherus Melanchthonem omnibus in toto Mundo hominibus præferbat, illud in ore frequenter habens: *Contempribilis est anima, qua contemnis Philippum* Huic vni secretaria sua reuelabat: hunc a Deo missum dicebat, vt labores ipsius in propa-

gando Christi regno adiuuaret. Librum eius *Loes Communes* inscriptum, assiduo legebat atque relegebat (f) hoc addito elogio, eo vno caelestem doctrinam ad sæculi vsq; consummationem conseruari posse. Immo testantur Heidelbergenses, Lutherum optare solitum, (g) vt ceteris omnibus libris abolitis, solus hic superstes maneret. Sed quid Lutherum dicturum fuisse putamus, si pleraque ea quæ à Melanchthone Anno M D XXX. scripta & edita sunt, postea Anno M D LV. penitus mutata vidisset? si eundem Commentarios in S. Pauli epistolas, quos Lutherus ad cælum vique efferebat, & quorum comparatione Hieronymi & Originis scripta mera deliramenta esse aiebat, suos esse negantem audiuisset? Sed vt Lutherus Philippum honorabat, ita Philippus Lutherum reuerabatur ac tantum non adorabat, Patrem eum suum appellans, & vix vquam à latere eius discedens. Cum eodem, antequam Monialem lecti sociam adsciuisset, magnam noctis partem transigebat, iam de hoc iam de illo disputans articulo ac tamquam nouæ Fidei lineamenta designans (h). Patrem vero (si Lutheranis credimus) merito Lutherum vocabat, vt qui vnā cum Micronio grauissimè ægotans & in vltima vitæ linea hærens, precibus Lutheri in vitam reuocatus fuisse a Lutherō ipso gloriōsè iactatur. Tam artæ amicitie respectus Melanchthoni oblititit quominus viuo eo sententiam suam de Cœna Domini aperte profere auderet (i) Et hanc feruitutē ipsum deplorasse, Calvinista quidam auctor est, Lutheri, nemini cedere, nec à quoquam reprehendi sustinentis, contumaciam ac furorē vehementer detestans P. Gelius tamen Melanchthoni per familiaris nequam ita timidum fuisse asserit, nec tamen Lutherum quamuis diuersum ab eo de Cœna Domini sentiret, propterea amicitie vinculum rumpere, aut contentionem cum eo suscipere voluisse. (k) Quemadmodum vero Lutherus Melanchthonis hac in re libertatē ferebat, sic Melanchthon rationes

§ 2 omnes

a Camer. in *Vita Mel. & VVitteb.* b Cythraus & Greg. *Caest. in histor. Confess. Aug. c Sur. hist. com. fol. 442. an. 48. Caest. fol. 92. 94. som. 4. de Aug. coufess. d Schlusselb lib. 2. Theol. Calu. Saph. de Luth. concor. Colloq. Altemb. fol. 463. e Sur. loc. citat. f Vlenb. caus. 7. cap. 7. fol. 180. g Vide Peuc. & adm. Christ. de lib. Concor. fol. 205. Schlusselb. lib. 2. Theol. Calu.*

omnes suas ita instigabat, ne magistri auctoritatem labefaceret. Et sane valde metuebant hæretici, ne si duo hi restituendæ ac reformandæ (sic enim loquuntur) Ecclesiæ principes inter se digladiarentur, tandem illa dissiparetur, Calvinus (a) Melanchthonem magnum Ecclesiarum in Germania ornamentum; Petrus Martyr (b) virum incomparabilem appellat, ac Luthero etiam præfert, utpote omni scientiarum genere excelsum. Morlinus vero tanta charitate præditum fuisse scribit, ut si possibile fuisset, totum Mundum humeris suis portare voluerit.

IV. Sed qualis qualis Melanchthon fuerit, in Pyrrhonis certe schola educatus videtur. Adeo continua dubitatio animo ejus in se debat, unice id metuentis, ut ipse dicebat, ne erraret. In scriptis ejus vix quidquam certi apparet. Atque hanc ob causam Lutherani in Synodo quadam (c) Melanchthonis tergiversationem inquirunt multis de fundamentis veritatis dubitandi occasionem dedisse, atque alios quo minus Augustanæ Confessionis nomina sua dederint, avertisse: eoque à Papistis Doctoris hujus inconstantiâ Evangelicis non sine causa objici, quum is scripta sua toties mutârit. Quotiescumque à disputatione aliqua cum Catholicis habita rediisset, vultu tristitiam & animo consternationem quandam ostendebat. Dicere sæpe solebat, *Vecordes sibi admodum videri qui opiniones suas sine ullo antiquo Ecclesiæ testimonio proponere audent*: eoque plures ille Catholicæ Ecclesiæ ritus atque alia retinebat. Quemadmodum enim bestię cicutaræ ad innatam ferociam non ita facile redeunt; ita hæc antiquæ pietatis Catholicæ, quam cum lacte suserat, tam cito non potuit oblivisci, (d) ut in primis è consilio ipsius quod Francisco I. Gallorum Regi dedit, apparet. Omnes ejus cogitationes, curæ & studia in componendis religionum diffidiis consumebantur, adeo ut Lutherum quoque secreto carperet, tamquam ipsa Ecclesiæ fundamenta emouentem, ac præcipue Papam nimio opere oppugnantem, quem ipse pro omnium Christianorum capite & Dei Vicario agnoscere non abnuebat. (e) Ajunt Heidelbergenfes, in familiari sermone aliquando Lutherum à Philippo monitum ut remissius aliquando ageret, neve causam vehementia sua deteriorem faceret; eoque consultum sibi videri ut leni aliquo & placido scripto sententiam suam tetteret; illum respondisse: *iam quidem hac eadem de re se cogitasse; at si discerneret, vereri ne doctrina sua plerisque suspecta redda-*

tur. Eoque hanc se causam Deo commendare, ac rogare ut se mortuo, aliquid in eam rem ipse tengeret (f) Hæc ultima fuerunt utriusque inter se verba, ut infra quando Lutheri mortem expositurus sum, dicam. Lutheri verba Alexander Aleffius Scotus Calvinista, sed in Germania ipsa educatus, Germanicâ linguâ citat, addens, ijs ad Ecclesiam Bremensem per Echaridum Alingen delatis, missum ad Philippum Joannem Schlongabium, veritatis exquirendæ causâ. Tum Philippum. *Non se hoc posse negare, respondisse: & scripto quoque libenter publicaturû, si sine Ecclesiæ scantalo & turbatione fieri posset. Id tamē testamento suo inseriturû, promississe, ac sine dubio futurum fuisse, nisi morte esset præventus.* Alij rem aliter narrant, (g) nimirum quum aliquando sententiam suam, de Cœna Domini Melanchthon apertius, quam hæcenus consueverat, protulisset, Lutherumque rogasset, ut ea in re scripta sua aliquantum moderaretur, is vero valde excaudisset, Philippum abeundi VVitebergâ consilium cepisse, idque Caspari Crucigero aperuisse. Id quum Lutherus rescivisset, ad Philippum his verbis usum. *Controversia illa, Philippe, de Cœna Domini, mea est, quam hæcenus defendi & posthac defendam vel sine te. Tu, si ira vivabitur, in contraria sententia persevera. Mihi quidem tuo auxilio & opera nihil ad hoc opus est.* An & quid Melanchthon ad hoc responderit, nec Peucerus nec quisquam alius mentionem facit. Id constat, inter eos convenisse, ut posthac ab ea disceptatione abstinerent. Lutherus enim disensionem hanc, ac de reali corporis Christi in Cœna præsentia dubitationem innotescere nolebat (h) Hinc idem in epistola quadam Anno MD XLIV. sic scribit *Si quem forte dicentem audias, Philippum & Lutherum Sacramentarium in sania ad stipulatos esse, ne tu hoc credas. Sed hæc de re plura vide inferius.*

Idem Melanchthon in omnibus suis scriptis ante annum MD XLVII. editis, Zuinglij & aliorum Sacramentarium doctrinam detestatur, nul-

a In 3. adm. ad VVestph. b Cont. Cardin. de Eucharistia. c Collog. Altemb. f. 103; 20. & Schlusself. libro 4. App. Th. Calv. & VVigand. ibidem pag. 287. Melan. de Cœn. Dom. cont. Anab. d Vide epist. lib. à Peuc. editum. e Mel. in epist. ad Carolusium. Schlusself. lib. 4. fol. 288. f Collog. Maulbrun. & Peucer. nar. histor. pag. 4. & contra Nic. Selnecc. g Peuc. pag. 26. h Crellius Tract. de re Sacramentaria.

nullam satis firmam rationem se reperire, dicens, (a) qua ab antiqua ea in re dimouere nos debeat. Fieri quidem posse ut ociosis ingenij: altera illa sententia magis ardeat, ut humana rationi magis congruens: non tamen propterea ab Ecclesia sententia discedendum esse. Verba illa, Hoc est corpus meum, esse instar tonitru (b). Quid ergo percussum ijs animum contra ea dicturum, aut quod dictum è scripturæ ad metaphoricam assumendam interpretationem allaturum: sibi parum peritos eos videri qui nouas hoc modo doctrinas spargunt; plus à se confidit rationibus quam S. Scripturæ verbis tribuentes. Quamque idem Anno M. D. XL. in grauiissimum morbum incidisset, testamento à se condito hæc verba inseruit: (c) Quantum ad Cœnam Domini attingit, in eo quod cum Bucero Anno D. XXX. V. Witteberga conuenit, acquiesco, & in hac confessione mori uolo. Quid vero de alijs religionis articulis senserit, morbi grauitate impeditus tum latius explicare non poterat. De Colloquio vero illo Wittebergenfi infra in vita Buceri agam.

V. Mortuo Luthero, Philippus plerisque sententiam mutasse, & ad sacramentarios inclinare videbatur, (d) sic tamen ut magistri memoriam & auctoritatem non læderet. Crispinum certe librarium Geneuensem ad imprimenda Oecolampadij scripta hortatus est: ac literis ultro citroque missis cum Caluino & Bullingero amicitiam coluit. (e) Lutheranus quidam Caloander nomine narrat, Melanchthonem aliquando à se obsecratum, ut suam de Cœna Domini sententiã scripto consignatam proferret, quo intelligeretur virum cum Luthero an eum sacramentarios sentiret. Tum illum indignabundum respondisse, satis superque ea de re à se scriptum; at si eam controversiam attingere rursus cogatur, facturum ut totus mundus obstupescat. Rogante dein Caloandro, ut quod eum rogasset bonam in partem acciperet, ac tam piæ ac honestæ petitioni locum daret: se quidem nomen eius defendere paratum contra omnes qui Melanchthonem credere negant panem in Cœna Domini verum esse & naturale Christi corpus: illum multo magis indignantem, scedulam forte repertam in terram proiecisse, additis his verbis: *Hæc su Caloander, si uerum & naturale Christi corpus est in pane consecrato Cœna Domini, quid prohibet quominus idem sit in hac scedula?* Hac blasphemia, ei, quod idem in Confessione Augustana scripserat, plane contraria, è Philippi ore audita, Caloander non minori tristitia quam admiratione correptum, ab eo se discessisse scribit.

Alij cuidam Superintendenti, Mordisio nomine, eadem de re Philippum urgenti, ille respondit: (f) Facite ut hinc abire mihi liceat, nec dubitate me tum sententiam meam de hac controuersia libere perscripserum. Stanislaus Rescius (g) se præsentem à Polonis quibusdam de communionelub duabus speciebus rogarum, respondisse ait: Nihil interesse, tam unam quam alteram speciem sufficere. Sic ergo Melanchthon omnes æque quid de Sacramento altaris sentiret, incertus relinquebat (h). Eam ob causam Caluinus ei exprobrasse dicitur: *Quid tu, Philippe, non a Sacramento obsignare aude quod alij sanguine suo obsignant?* Nihilominus tamen magna erat apud omnes nationes Philippi fama & existimatio: adeo ut etiam Franciscus I. Galliarum rex eum ad se euocarit. Similiter Henricus VIII. Angliarum rex, postquam ab Ecclesia descidit, à Germaniarum Principibus Melanchthonem ad se mitti petijt, qui nouæ Ecclesiæ iaceret fundamenta. (i) Sed illi, Francofurti tum Anno M. D. XXXIX. congregati, molli & timido Philippi animo parum fidentes, huic Regis petitioni nequam annuendum censuerunt, ut Caluinus scribit. Idem post eius mortem hanc in eo timiditatem notat, inquiens: *O Philippe Melanchthon, ad te prouoco, qui in alijs cum Deo uiuis, ibique nos expulsi (k). Centies atque iterum centies tu tot laboribus defatigatus, optasti ut in sinu meo quiescere atque animam redderes sibi liceret: & ego quoque nihil ardentius quam præsentiam tuam desideravi. Quo uoto si uerque peritus fuisset, tu quidem fortiozem te tam in congressibus quam in contemnenda inuidia & odio exhibuisses, malitia certe eorum repressa fuisset, quorum audacia per tuam molliam creuit.*

VI. Hic idem Melanchthon Lutheri opera post mortem eius castigauit, non solum stilitudinem & scabritiem expoliendo, verum etiam res ipsas mutando, addendo, detrahendo. (l) Eoq; ab Illyrico & Gallo accusatur, quod ueram magistri (ui doctrinam corruperit ac deperauerit. Idem ei in Colloquio Altemburgensi, cui Gulielmus Saxo-

a Mel. epist. ad Rotman. Monast. Ioach. VVestph. de Mel.
b Lib. de Ver. corp. Christi c Hist. de Cœn. f. 357. Pauc.
habet contrar. fol. 43. vsq; ad fol. 49. d Schlusfeldburg.
lib. 4. fol. 274. e Lauar. histor. Sacr. fol. 32. Seluec. in recit.
f Peuc. ibid. fol. 28. g Lib. 5. h Luc. Osiand. Consur. 16. lib.
3. c. 40. fol. 703. i Camerar. in uita Mel. & Pantaleon.
in Prosep. Vir. Illust. Nigr. in Chron. k Peuc. nar. histor.
de Vita Melanch.

nia Dux præfedit, fuit objectum. Et hæc ob causam Witbergenfes Theologi Anno M DXLVIII. Synodum Lipsiæ habuerunt, ut quid hac in re faciendum esset, deliberaretur. (a) Pudebat enim Evangelistæ sui libros tot vanitatibus injurijs, nugis, scommatis, stercorebus, merdis (sit honos auri- bus) totque diabolorum legionibus videre referros. Sic ergo de Melanchthonis consilio scripta omnia Lutheri mutant, omiserunt, addiderunt quidquid visum fuit, ordinem librorum & numerum Tomorum qui viro Luthero exculi fuerant, perverterunt, quæ res miram in ijs qua ex Lutheri scriptis citantur locis confusionem parit: id quod etiam Boquinus Breatio & Schmidelino in Colloquio Maulbrunensi Anno M DLX V. exprobra- vit, dicens: *Quomodo de Lutheri doctrina certi esse potestis, qui de numero Tomorum eius Operum non estis certi?* (b) Amsdorffius, Illyricus & Rorarius, Luthera- ni, edito libro conqueruntur magnam (scilicet) Dei verbo quod Luthero revelatum fuerit, hæc censura vel castratione potius factam esse injuriã: simulque Melanchthonem probe depectunt, Cochurnum, falsarium, Pelagianum, &c. appellantes. Nonnulli eundem instimulant quod Arrianismo quoque faverit, quem novi hæresiarachæ tum par- turiebant Stancarus (c) certe ait: *quis Melanchthonis epistolam ad Ioaachimum Marchionem Brandenburgicum scriptam legorit, certissimus Arrianismi notas in ea deprehensurum, ut qui isdem argumentis utatur, quibus Arrius Christum divinitate spoliare conatus est;* quam idem Philippus in Locis suis Communibus Anno M DXLV. impressis negare videtur, dum pagina XLIII. (d) Salvatorem nostrum Patri suo supplicã- tem facit. Idem frequenter his verbis utebatur: *Filium orare, intercedere, rogare, supplicare, filium ap- pellant Patris Ministrum, quem Lutherus (e) quo- que cum Arrio, Patris Organum seu instrumentum appellat. Præterea, Patrem Filio imperare, Filium Patri esse subiectum. Qui exactius tam hæc quam alia scire desiderat, legat Stancarum librum, (f) in quo Arrii & Melanchthonis doctrina inter se comparata hunc Antichristum Septentrionalem vocat. Piget me opus hoc meum tam sædis hæreticorum sordibus contaminare: quas bona fide auctoribus reddo. Manichæum quoque; Melanchthonem fuisse quidam asserunt, ut qui in primis suis scriptis (g) Dei peccati auctorem faciat, ac dicat, *Davidis adulterium & Iuda prodicionem non minus esse Dei opus quam Pauli conversionem. Verum hunc ille errorem Annotationibus in Epistolam ad Romanos insertum ac de-**

fectum, in posteriori Locorum Communium edi- tione emendavit. Licet vero Calvinus Franciæ hæresiaracha Melanchthonem suæ de Cœna Do- mini sententiæ subscripsisse affirmet, (h) tamẽ non modo discipuli eius, verũ etiam ipse Melanchtho id aperte negat, ut supra ex ijs quæ de Tigurinis diximus videre est.

VII Quod ad Confessionistarum Fidem ac reli- gionem attinet nescio fere quid dicam in ea credi vel negari, adeo & tam sæpe mutata est ut noven- decim editiones Augustanæ Confessionis diversis locis & annis factæ, inter se collatæ non solum ver- bis, sed sententijs discrepent & repugnent. Est in Cancellaria Archiepiscopi & Electoris Moguntini exemplar Confessionis illius, acceptum & allatum An. 1530. ex Comitij ipsius Augustanis, id vero à cæteris editis uti discrepat, ita longe mitius (i) ut multis in articulis à Catholici- ca non longe abfit. *Concedunt enim istuc Liberum Arbitrium; nec Missæ sacrificium, nec Confessionem plane rejiciunt. Docent idem prolatis institutionis verbum panem esse verum Christi corpus, ac Christum in Sa- cramento corporaliter & realiter esse præsentem, Confitemur, inquit, ut in eadem Confessione in Cœna Domini vere & substantialiter esse corpus & sanguinem Iesæ Christi, eoque cum rebus illis visibilibus pane & sanguine ijs qui hoc Sacramentum accipiunt vere exhiberi.* Id quod Zuingliani plane negant, docentes panem signum tantum esse corporis absentis, nec præter panem & vinum quidquam distribui. Il- lud nisi Iominus verum est articulum hunc, ut & alios quosdã Augustanæ Confessionis, (k) fortis esse mutatos & ad incudẽ revocatos, ut prima eorũ lineamẽta & figura plane petijisse. & de novo cusi videatur Editio An M DXXXI in articulo illo de reali corporis Christi in Eucharistia præsentia nõ idem loquitur quod prior quæ An M DXXX pro- dierat. (l) Ab utraq; etiam discrepant quæ postea sunt editæ. Primam autem Lutherizate, secundã Philip-

a Vitus Vinshem. orat. funebr. Mel. Bismarc fol. 52 b Vid. Christ. Vvalterum contra Illyr. c de Trin. d Vi- de Adam. Kolerum contra VVackerum fol. 22. Bellar. lib. contra Arrian. novos. Mel. in loc. compag. 40. c Lu- th. ad Latom. tom. 2. p. 251. T. m. 7. len. f. 243. i Lib. de Trin. g. Mel. in ep. Pauli ad Rom. h. Hostius lib. 1. de hæres. fol. 444. Bez. in vit. Calv. i Eder in Inquisit. Evang. tab. 9 f. 65. k. Staph. in Prodomo. Nicol. Gail. in libello. Von- vigillum. Colle. Alt. fol. 462. VVolf. de Cœn. Dom.

Philippizare. Et Martinus Philippum suum sæpe reprehendit, sæpe rogauit vt manum de tabula, quod dicitur, tolleret, & à Confessione toties reuocanda abstineret: nonnumquam exclamans: *Quis tibi hoc mandauit Philippe?* Ipsi Confessionis in Synodo quadam cui Gulhelmus Saxonie Dux, nouus à *Luicorum ordine tum Pontifex*, præfedit, conqueuerunt, tam frequenti huius Confessionis mutatione multos offensos, & ne nomen ei darent fuisse abhærritos. Omnino reor turpius non posse confundi confessionem illam quam si collatis editionibus diuersis sibi ipsi typo opponeretur. Tunc appareret confusio Babylonica ad pudorem prædicantium & Protestantium & quomodo ne quidem unius sæculi sit Fides Confessionistarum. Sed audi quales adferant excusationes. Atunt primis illis Euangelij temporibus, nimirum Anno MDXXX. *Spiritus S. secreta sua nondum omnino reuelasse*. Cedo si Spiritus S. tum adhuc in Dei Patris schola ac disciplina lectionem suam didicerit. *Conuentum non ita magnum fuisse*. Atqui hoc præcipuum est duorum istorum Apostolorum Martini & Philippi vel Eliæ & Enochi opus. *Factam esse & oblatam tempore belli* At nullum bellum tum, sed pax erat in vniuersa Germania. *Conscripam esse festinanter*. Scilicet, quam iam diu annis coctam elaboratam & perfectam Melanchthon ed apportauit. *Præsentiam Imperatoris & Principum reueritos, multa vel inuitos concessisse*. O miseræ conscientias, quæ ad humanissimi & benignissimi Imperatoris conspectum ac præsentiam pauent! Sic quidem illi Confessionis suæ metamorphosin excusant. Sunt vero tres Confessionistarum factiones, vt Staphylus notat, (a) quibus nos infra inter reliquas diuersorum hæreticorum cohortes suam tribuemus locum & stationem. Omnes tamen Augustanam iustant Confessionem. Et quemadmodum apud Athenienses olim nauis illa qua Theseus celebrem illam expeditionem, quæ vellus aureum reportauit confecit, refectis antennis, foris, carina, aliisque partibus temporis longinquitate corruptis, idem semper nomen retinuit: sic etiam Augustana Confessio, quamuis multoties mutata, nomen tamen non mutauit. Melanchthon tamen rogatu Prædicantium Anno MDL. VVitebergæ congregatorum, vt ad Tridentinum Concilium mitteretur, diu etiam aliquantum formam ei concinnavit, aliumque titulum indidit, nimirum, *Doctrina Ecclesiarum Saxonie*; & alibi, *Repetitio Augustanæ Confessionis*: Sed qualis qualis sit, Lutheranorum

certe est Euangelium, ad quam illi vesur ad religionis suæ fundamentum prouocant. Non imprudenter Clebitius monet, de correctione Confessionis Augustanæ nihil ad populum loquendum esse, ne eius doctrina reddatur suspecta. Horum vero Confessionistarum inconstantiam ab Vleobergio notatā, (b) apud eundem vide, non tantum in cæremonijs, verum etiam in articulis de Iustificatione, de bonis operibus, de libero Arbitrio, & alijs. (c) Neque enim in hoc postremo articulo Lutherus & Melanchthon vniquam consenserunt, quidquid Scurmus in Antipappo sua dicat. Ipse Melanchthon ad amicam scribit, *Erasmum falli quod existimet sua eum opera, in hac controversia vti. Sibi eiusmodi altercationes non placere*. Nota etiam hic splendidum VVitakeri mendacium, dicentis, inter Augustanæ Confessionis addictos summum esse de omnibus fidei articulis consensum.

VIII. Videamus paucis, ac primum de numero Sacramentorum, quam sæpè illi sententiam mutant; adeo vt quid sentiant plane nescias, vel potius ipsi quoque non sciant. Principio duo, deinde tria, ac tandem quatuor admiserunt. Lutherus diuinitio septem cum Ecclesia Catholica Sacramenta agnouit, postea vnum tantum, deinde duo, vix locis Communibus Melanchthonis apparet; demum tria, vt epistola ipsius ad VValdenses testatur, nimirum, Baptismum, Pœnitentiam, & Cœnam Domini. Melanchthonis inconstantiam & fluctuationem discipuli eius ipsi detestati sunt, adeo vt dicerent, *A Deo ratione & iudicio eum ita orbatum, vt quid sequeretur tandem & in quo acquiesceret, inuenire non potuerit*. (d) In libro cui titulus, *Sententia de Cœna Domini*, inquit, Electoris illam sententiam aliquo modo sibi placere, qua silentium ijs qui eoram ipso de hac materia disputare vellent, imposuit, ne errores & turbæ in modo nascente Ecclesia spargerentur. Licet vero Melanchthon Lutheri (e) de vera Corporis Christi præsentia opinionem initio amplexus fuerit; postea tamen ad Zuinglij opinionem magis accessit. Pro eo enim quod Zuinglius verba institutionis ita exponit, *Hoc significat*

a Staph. de Luth. Concor. b Causs. 9. c Vid. Epist. Camerarij. d Vid. Prof. Tigur. ad Eccl. Germ. Theol. Cal. lib. 2. e De Capt. Bab. cap. De Eucha. c In assert. cont. Louani.

significat corpus meum, Melanchthon ait. *Hæc est communio mei corporis.* (a) Hinc Lutherani & VVigandini dicunt, quemadmodum Aaron olim vitulum aureum Israelitis, ita Philippum nouam idololatriam Germanis proposuisse, multisque persuasisse. Quin plures qui antea nomen ipsius autum non adorabant; doctrinam postea ipsius multis in articulis vellicare non dubitarunt. Accusatur ab Heshusio, ab Ebero defenditur. Prodeunt multæ passim Philippicæ, partim in honorem eius, partim in vituperium. Eundem Zanchius in Miscellaneis reprehendit, & doctrinam in quibusdam articulis refutat: vt & Simlerus in vita Petri Martyris; nec non VVigandus & Gallus, qui Aaroni Philippum comparant, Hierosolymæ VVitebergam, dicentes: Inde tenebras ortas & diffusas esse, vnde primum lux emicuerat. Prophetas quidem Hierosolymis progressos: sed & ex eodem loco impostores. Neque hoc ita de VViteberga mirum videri debere, quum Philippo idem ibi euenerit, quod Aaroni Hierosolymis. Sic illi de altero hoc Prophetal quoritur. Beza postquam Melanchthonem ad cælum laudibus extulisset, ait, hoc vnum ipsius deesse laudibus, quod à quibus viuens cultus ac pæne adoratus sit, ab eis iam mortui nomen per summam ingratitude lacere utaque conculcetur. Idem Phœnicem alibi appellat, qui postquam ad cælum euolarit, omnem concordiam in Dei Ecclesia spem secum abstulerit. Quamuis hic idem Beza cum Vireto in Germaniam, petendi inde rebus & dissidijs suis auxilij causa, profectus, in VVormatiensi Colloquio Melanchthonis inconstantiam & pusillanimitatem vehementer est admiratus.

IX. Scribunt nonnulli Melanchthoni iam animam agenti matrem grandævam astitisse, hisque ad eum verbis vsam: (b) *Mi fili, extremum iam me fortasse tu vides, vtpote iam iam, vt videtur, è mundo discessurus, Et coram magno illo iudice eorum qua fecisti rationem redditurus. Tu scis Catholicam me fuisse, me que à te vt religionem mutauerim, & diuersam ab ea quam maiores mei sequuti fuerunt, amplexa sum, inducendam. Nunc te ego per Deum viuum adiuro, vt quam melior sit, mihi dicas, neque quid hac in re me celes.* Tum Melanchthonem clara voce, vt ab omnibus intelligi posset, dixisse: *Hæc plausibilior, illa securior.* Sic Melanchthon vt in omni sua vita, sic in mortè quoque dubitauit. Peucerus narrat, quum paulo ante mortem testamentum conderet, sibi eum dixisse, si vires sibi suppetituræ sint, suam se de Sa-

cramento Eucharistiæ sententiam in vltima sua voluntate scripto consignatam relicturum. Quod si fiat vt supremam manum imponere non possit, è scriptis suis ac præsertim duabus epistolis ad Electorem Palatinum & Ioannem Cratonem Imperatoris Medicum, satis eam intelligi posse. Deinde velut alterum Paulum, suos monuisse, vt earum traditionum memores sint, quas viua voce ipsis tam priuatim quam publice reliquisset. Sed de hoc homine satis: de quo etiam nonnulla quando de Franciæ schismate ageretur, attingam. Et ille quidem in eo vnice elaborauit, vt immoderatos animi in Luhero affectus cohiberet; (c) eoque mortem illius minus ægre tulisse putatur, vt qui tyrannide eius, cui, vt ipse fateatur, tamquam mancipium & adulator, seruilem in modum seruebat, liberatum se esse, etiam sibi gratulareretur. Cochlaus ad Imperatorem Carolum V. scribens, ait, Lutheri nomen quidem præualuisse, at Melanchthonis non minus ad stabilendam hæresin, cuius alter auctor fuerat, momentum attulisse. Nam quum esset ingenio vasto & acuto, atque in Grammaticæ Dialecticæ ac Rhetoricæ rudimentis compertior stilo exercitatus, magnam vbiq; e per Germaniam in scholis acquiritus est gratiam & fauorem. (d) Vnde etiam factum est vt iuuenturem præsertim ætate incautam, & natura ad malum quam ad bonum propensio rem, immo multos doctos sophisinarum suorum subtilitate ad partes suas adiunxerit. Sed quid Melanchthonis in constantem & dubiam mentem admiramur? quum Lutherus ipse, Carolostadio & Zuinglio rem Sacramentariam turbare ac miscere incipientibus, non minus hæsitauit, vt sequenti capite ostendam.

QVAM IN MVLTIS LVTHERVVS
sibi ipse aduersetur: & quam ille sententiam
contra Sacramentarios pronun-
ciat.

CAPVT X.

ARGVMENTVM.

I. *Inter erroneas opiniones perpetua sunt digladiationes & contentiones.*

II. *Luther^s*

a In assert. cons. Louani. b Morus lib. 2. de Miss. Franc. Montan. in Ver. def. c Bez. in Creophag. Thom. Neogergum. sup. Psal. 26. Melanch. in ep. ad Cerloni. d Cochl. Phil. 7.